

Grete Refsum
Billedkunstner/skulptør og første-
amanuensis ved Kunsthøgskolen i Oslo

Fremskrittssfrykt

Konflikten ved Fakultet for visuell kunst ved Kunsthøgskolen i Oslo (KHiO) har i seg to ubesvarte spørsmål: Hvorfor skal velfungerende utdanninger forandres? Og hvorfor vil ikke Statens kunstakademi (SKA) dele fakultet med Avdeling kunstfag?

I 1996 ble Statens håndverks- og kunstindustriskole (SHKS), SKA, Statens teaterhøgskole, Statens operahøgskole og Statens balletthøgskole administrativt slått sammen til KHiO. De første årene fungerte KHiOs skoler stort sett som før, men økonomien ble stadig dårligere. Da scenekunsthøgskolen og sentraladministrasjonen flyttet inn på Seilduken ved Grünerløkka i 2003, ble KHiO-endringene tydeligere. SHKS ble delt i Avdeling design og Avdeling kunstfag. Scenekunstutdanningene ble slått sammen til ett fakultet. Fra årsskiftet 2005 ble de øvrige fagområdene samlet i to fakulteter: Fakultet for design og Fakultet for visuell kunst, som består av Avdeling kunstfag og Avdeling SKA. Avdeling kunstfag gikk inn for opprettelsen av dette nye fakultetet, mens Avdeling SKA protesterte. Foreløpig ønsker begge avdelinger å opprettholde separate utdanningsløp og tradisjoner, men planene peker i motsatt retning. Styringen av egen institusjon er svekket ved at avdelingsdekanene som før ble valgt internt, nå er erstattet av én eksternt tilsatt fakultetsdekan, og funksjonen som prodekan er fjernet.

SKA er den siste av de opprinnelige skolene i KHiO som har bevart sin identitet og stadig er en prestisjefyllt og velfungerende kunstutdanning. De øvrige KHiO-skolene har etter tur protestert mot endringene, nå setter også SKA seg til motverge. For å forstå denne motstanden er det nødvendig å se på det historiske forholdet mellom SHKS og SKA. For nesten 100 år siden brøt en gruppe kunstnere ut fra SHKS og dannet SKA som en ren kunsthøgskole, et akademi. Mens SHKS eller kunst-og-håndverksskolen fortsatte å utdanne både kunsthåndverkere og kunstnere.

Inntil midten av 1980-tallet var det vanlig at bildekunstnere startet sin utdanning på SHKS for så å fortsette på SKA. SHKS tilbød utdanning i tre hovedretninger: bildekunst, kunsthåndverk og design, som alle hadde en felles basis i fagene tegning, ornament, form, modellér og farge. Kunsthåndverkere og designere fikk etter fire år og gjennomført diplom en fullverdig utdanning innen sine fag og kunne søke opptak i de respektive fagforeningene. Diplom fra kunstlinjene, maler- og bokkunst, ga imidlertid bare ett poeng av tre nødvendige for å bli medlem i billedkunstorganisasjoner knyttet til Norske billedkunstnere (NBK).

Praksis var derfor at de som ønsket å bli kunstnere, gikk på SHKS inntil de syntes de hadde lært nok, for deretter å søke opptak på SKA.

SKA gav profesjonsutdanning for bildekunstnere. Elevene ”gikk hos” navngitte lærere som var aktive kunstnere. Av dem fikk de korrektur og støtte til utvikling av individuelle kunstnerskap. I tillegg kunne man følge kortere tekniske kurs. Avsluttet utdanning med deltagelse på Avgangsutstillingen kvalifiserte til opptak i NBK.

På 1980-tallet ble det bestemt at høyere kunstutdanning i Norge skulle være fireårig og at forskoler skulle ta hånd om grunnleggende opplæring. SHKS ble høgskole i 1981 og ønsket ikke lenger å fungere som forskole for SKA. Fra nå av skulle også kunstlinjene gi fullverdig fagutdanning. Diplomeksamen ble erstattet av hovedfag som besto av kunstverk og avhandling som redegjorde for arbeidsprosessen. Mange kandidater gjennomførte systematiske undersøkelser knyttet til oppgavens idégrunnlag, materialbruk eller teknikker. Dermed oppsto en dokumentert kunnskapsproduksjon ved SHKS. Dette skapte økt interesse for forskning og etablering av høyere grads nivå. Hovedfag fra SHKS kvalifiserte for opptak i Norske kunsthåndverkere, men gav fortsatt bare ett poeng i NBK. Ved SKA som ble høgskole alt i 1971, forble Avgangsutstillingen avsluttende eksamen, uten krav om skriftlig rapport. I denne perioden ebbet modernismen ut og ble erstattet av nye uttrykksformer. Fordi undervisningen ved SHKS var basert på klassisk skolering og materialbehandling, ønsket SKA i stadig mindre grad å motta elever preget av denne tradisjonen.

Overgangen til et nytt kunstsyn ble vanskeligere ved SHKS, som hadde ansvar for utdanning i de tre retningene bildekunst, kunsthåndverk og design, enn ved Akademiet som var en ren kunstscole. SHKS ble stemplet som modernistisk, i betydningen gammeldags. Målt i forhold til idébasert samtidskunst var dette riktig, men vurdert ut fra et kunstsyn der fortrolighet til materialer og ferdighet i teknikker danner utgangspunkt for formgivning, var det galt.

Tiden stilte nye krav både til bildekunst, kunsthåndverk og design. Alle trengte mer teknologi og teori, men av ulik art. Ved SHKS trakk de ulike interessene i hver sin retning, noe som svekket institusjonen. Etter KHiOs opprettelse i 1996 ble budsjettet til SHKS redusert år for år. Dette ble opplevd som en sakte oppløsning av skolen.

Hadde bare SHKS og kunsthåndverkerne blitt ved sin lest: hamret, vevd og dreiet vakre ting for kropp, hjem og offentlige rom! Men de faglig ansatte valgte å utvikle kunsthåndverk og undervisning vekk fra det bruksorienterte og til kunstfeltet. Produksjon av kunsthåndverk forsvant gradvis, og begrepet mistet dermed gyldighet i forhold til de prosjektene studenter

og ansatte gjennomførte. SHKS ivaretar fortsatt kunstartene: kunst i navngitte materialer, som keramisk-, tekstil- eller metallkunst. I dag som samtidskunstscenen er flertydig, kalles virksomheten ved Avdeling kunsthåndverk kunst i det utvidete felt. Prosjektene ved Avdeling kunsthåndverk har stadig forankring i bearbeidelse av, eller i fortrolighet til, materialer og teknikker, men er i hovedsak idébasert og inngår i samtidskunstens gallerirom og utsmykninger. Det som starter i et materiale som tekstil eller metall, ender snarere i videoinstallasjoner enn som klede og objekt.

De som i dag søker dekorasjonsobjekter og konfirmasjonspresanger ved Avdeling kunsthåndverk, blir skuffet. Dette er kanskje et problem, for hvem ivaretar denne typen produksjon av materiell kultur i dagens Norge? I de fleste europeiske art & design schools har kunsthåndverket blitt lagt til designavdelingene. En tilsvarende utvikling i Norge hadde tilsagt at SHKS hadde forblitt én samlet designskole. Men fagpersonalet ved SHKS valgte å profilere og utvikle kunsthåndverket som kunst, ikke design, uavhengig av krav fra markedskrefter og industridesign. Derfor ble SHKS delt i en design- og en kunstavdeling.

Alle skolene i KHiO har hatt en sterk internasjonal profil. SHKS het på engelsk Oslo National College of Art and Design. KHiO fikk navnet Oslo National College of the Arts. Fordi SKA protesterte mot å bli lagt inn under Fakultet for visuell kunst sammen med et tidligere college, administrativt underordnet et større college – noe som kunne se ut som om SKA er tilbakeført til SHKS – ble KHiOs engelske navn i 2005 endret til Oslo National Academy of the Arts. Men dette skaper ny forvirring.

Mange tviler på at KHiO er til kunstens og fagenes beste, og vil kunne opprettholde den prestisje de tidligere skolene hadde. SKAs krav om å danne eget fakultet synes å kunne i dette. Men implisitt ligger også holdningen at samarbeid med Avdeling kunsthåndverk truer SKAs tradisjoner. Er forestillingen om SHKS som kunstens forskole fortsatt levende? Er kunstartene stadig mindreverdige i forhold til en ”ekte” kunst? Er materialbasert formgivning foreldet?